

СОВЕТ ИТТИФОКИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXVIII СЪЕЗДИ

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ГАЗЕТА
1918 ЙИЛ
21 ИЮНДА
ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ,
ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 154 (20. 721)

1990 йил 7 июль, шанба

Баҳоси 3 тийин.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVIII съезди тўғрисида АХБОРОТ

1990 йил 6 июль куни Москвада, Кремлнинг Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVIII съезди ўз ишнин давом эттирди.

Эрталабки ялпи мажлис Грузия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Грузия ССР Олий Совети Президиумининг Раиси Г. Г. Гумбаридзе раслидаги ўтди.

Съездда муҳокама қилинаётган масалалар юзасидан музокаралар давом эттирилди. Мажлис қатнашчилари хузурида Молдавия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби П. К. Луцинский, Смоленск вилоятидан келган ёзувчи Е. В. Максимов, Донецк вилоятидаги «Азовмаш» ишлаб чиқариш бирлашмасининг электр пайвандчиси В. А. Гайворонский, Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. П. Рубинс, Абхазия давлат педагогика институтининг катта ўқитувчиси (Хабарска автоном вилояти) М. Т. Кабелкова, ёзувчи, СССР Олий Совети Президиумининг аъзоси (Қалмоқ АССР) Д. Н. Кутультепов, Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Қирғизистон ССР Олий Советининг Раиси А. М. Масалев, Олтой ўлкасидаги «Боровой» совхозининг ижарачи буюқ боқувчиси Л. Д. Захаров, Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Тожикистон ССР Олий Советининг Раиси Қ. Махмудов, РСФСР театр арбоблари уюшмаси бошқарувининг раиси, Ёлт. Вахтангов номида давлат академик театрининг бадий раҳбари (Москва шаҳри) М. А. Улянов, Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби В. М. Мовсисян, РСФСР Олий Советининг Раиси В. Н. Ельцин, Туркменистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Туркменистон ССР Олий Советининг Раиси С. А. Ниязов, Улут Октябрьнинг 50 йиллиги номида Габрий Сибирь металлургия комбинатининг бош директори (Кемерово вилояти) Б. А. Кустов, ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи котиби В. М. Зюкин, КПСС Иркутск вилоят комитетининг биринчи котиби, халқ депутатлари вилоят Советининг раиси В. И. Потапов, КПССда марксизм-ленинизм факультетининг доцентлари (Москва шаҳри) А. В. Бузгалли сўзга чиқдилар.

МОСКВА. Кремлнинг Съездлар саройи.
Суратларда: 1. Съезднинг мажлислар залда.
2. Ўзбекистонлик делегатлардан
Андижон вилояти Ленинск шаҳридаги пах-

та тозалаш заводининг бригада бошлиғи
Ҳабибулла Убайдуллаев (чапда) ва Бухоро
вилояти Пешку районидagi Фрунзе
номли колхоз механизатори Жўрамурод

Худойқуловлар мажлислар орасидаги та-
наффус пайтида ўзаро суҳбатда.
ЎзТАГ мухбири Ф. Қурбонбоев олган
суратлар.

• Москва. Махсус мухбирларимиз Кремлнинг Съездлар саройида хабар берадилар

Тўртинчи кунги съезд соҳалар бўйича секциялар мажлисларида ўз ишнин давом эттирди. 4600 дан ортиқ делегат ўз хизмат вазифаси ва қизиқишига қараб иккинчи тарзда партияни янгилаш, КПССнинг мафкуравий иш, социал-иқтисодий сиёсат, КПССнинг аграр сиёсати, партия, Советлар, жимтомий-сиёсий тақчилотлар ва ҳаракатлар, КПССнинг миллий сиёсати, КПССнинг халқаро феолияти секциялари мажлисларида қатнашдилар. Ҳар бир мажлис принципал танқид ва ўз-ўзини танқид, талабчанлик руҳида, фикрлар тўқнашув, ўқир баҳс, мунозаралар билан ўтди, амалий тақлид киритилди.

Язов ҳисоботида Ўзбекистон ҳукумати номига ноҳақ гаплар айтилгани, Совет Армияси сафидан сўнгги йилларда қўлгаб йиғилганларнинг жасди келтирилган тўғрисида таъкид қилинди. Нотийқ ўз сўзиде мажлис президиумидан жой олган Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. Масалевга ўш областдаги феолиалар ҳақида саволлар берди.

СЕКЦИЯ МАЖЛИСЛАРИ НИМАЛАРНИ КЎРСАТДИ?

Партияни тубдан янгилаш масаласи кун тартибидеги энг муҳим ва долзарб масалалардан бири қилиб қўйилган. Партиянинг сабаби маълум. Ҳисоботлар ва улар юзасидан бўлиётган музокараларда партияни янгилаш — унинг тақдирини белгилаш, мамлакатда энг қудратли сиёсий куч сифатида яхлитилини сақлаб қолиш барида-бир тўғрй йўл эканлиги ҳақидаги фикр кирил ил бўлиб ўтиб турибди. Шунинг учун ҳам делегатлардан қайси секцияда ишда қатнашган истаги борлиги ҳақида сўралганида 1200 га яқин киши партияни янгилаш секцияси мажлисида иштирок этиш хоҳишини билдиришди.

Съездлар саройида ўтган секция мажлисини РСФСР Компартияси Марказий Комитети биринчи котиби И. К. Полозов олиб борди. Эхтирослар шу қадар авж олдики, бутун мажлис давомида раислик қилётган секция ишини тўғрй изга солиб юбориш учун озмунча қийин-пишмади. Бунки кўриб дегилат Г. Гумбаридзеннинг келча танаффус пайтида келча сўзбўтаде айтган гаплари ҳаётга келди. «Делегатлар президиумдан аққол кўзга ташланиб турган залдаги аҳолини кўрганлариде ўзларини бутунлай бошқача тугган бўлишарди, — деди у афсус билан. — Минбардан айтилаётган ҳар бир фикр ва мулоҳазага, тақлифларга шовқин-сурон билан муносабат билдираётган гуруҳлар президиумда келтада тургандай кўриниб турибди. Бу гуруҳлар ана шу тақлиф, фикр ва мулоҳазалар ўзларига ёқмаганидан шовқин солимоқдалар. Баъзан яқин, ҳамфикр элани кўриш истаги шунчалик усту бўлмоқдаки, беихтиёр ана шу тартибсизликини келтириб чиқараётган фактларга ачиниб кетасан киши.

Миллий масалаларни муҳокама қилган секцияда ҳисобот берган КПСС Марказий Комитетининг котиблари Г. И. Усмонов, А. Н. Гиренко ўртоқларнинг бўш, назарий, амалий жиҳатдан чуқур асосланмаган ҳамда эртанги кун учун на бир йўналиш, на бир аниқ тақлиф бермайдиган нутқлари съезд вақтларининг нозирлигига сабаб бўлди.

Бизнинг музокараларда фвал қатнашган истагини билдирган барча делегатлар илтимосини қондирилмади. Залда ўтириб мажлисининг бошишни кузатар эканмиз, жумхуриятимиз вакилларининг ана шу музокара ва мунозараларда деярли иштирок этмаётганини сездик. Нега шундай бўляпти? Ахир улар сўзда пухта тайёрлик билан келишган эди-ку, ёки одаб бўлиб қолганидан, уларда камтарлик, тортиноқчилик яна усту келиб қолди?

Секция минбаридан сўзлаган Самарқанд област партия комитетининг биринчи котиби П. Абдурахмонов, залдаги микрофонлар ёнига чиқиб савол ташлаган Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси Одил Ёкубов, Қорақалпоғистон вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. Д. Ниетуллаев, шунингдек партия аграр сиёсати секциясида сўзлаган Мирзавал районидagi Абай номли совхоз бригадир Р. Маматов ва бошқа Ўзбекистонликлар иқтимоий соҳаларда жумхуриятимизда амалга оширилаётган ишларни айтиб бердилар ва Иттифок миқёсида хал этилиши лозим бўлган, КПСС Марказий Комитетининг тезорқ, феолироқ ерлашувини такозо этаётган муаммоларни ўртага ташладилар.

Афсуски, қўйилган бирорта масалага тўлиқ жавоб берадиган мард топилмади. Аксинча, Ўтқир Хошимов қатнашган мафкуравий ишлар бўйича секциядаги кеби, Одил Ёкубов ермидан тобути келатган йиғилар ҳақидаги масалани кўтарганида, Кавказдан, Ленинграддан, Болтқиёйдан келган ҳарбий қўмондонлар унинг гапларини инкор этишга уриндилар, бундай воқеалардан беҳабар эканликларини ошкор этидилар. Демак бу бизнинг жумхуриятда куйиб-пишиб қилётган ишларимиз мамлакат миқёсида хали ўз эътиборини топпаётганини, бу борадаги ҳаракатларимизни давом эттиришимиз лозимлигини кўрсатиб турибди. Ушда бўлган воқеалар бўйича комиссия тузиш масаласи ўртага ташланганида ҳам аниқ бир жавоб бўлмади.

Шулардан келиб чиқиб, Ўзбекистон ССР Олий Совети муносабатли ҳақида Декларация қабул қилиб тўғрй ки қилганлигига, Қозоғистон ва Ўрта Осиё республикалари раҳбарлари учрашиб, ҳамкорлик йўлига тўғрй киришганликларини яна бир бор эътироф этишимиз.

Съезднинг ўтган мажлисларида бўлгани сингари секция мажлислари давомида ҳам асосий эътибор берилган ва фикрлар тўқнашувини келтириб чиқарган масалалардан бири — партия марказий ор-

Р. РАХМОНОВ,
У. ХОШИМОВ,
Р. ТУРСУНОВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбирлари.

ПАРТИЯ, МАМЛАКАТ, ҚАЙТА ҚУРИШ ТАҚДИРИ ТАШВИШИДА

Агар мақсад партияни байрон қилиш бўлса, партия тақчилотларининг корхоналардан кетиши бунинг энг қисқа йўлидир, деб ҳисоблайди 4 июль куни КПСС XXVIII съездининг эрталабки мажлисида сўзга чиққан Новоленинск металлургия комбинати паркомининг котиби А. И. Тепленев. Партияни меҳнат жамоаларидан зинҳор чиқариб юбориб бўлмайди, деди қатъий қилиб у. Партия ўзининг иқтимоий негизи — ишчилар ва меҳнаткаш зиниллар билан алоқани узмаслиги керак.

Ўзининг хизмат мавқеида ва вазиятини билишда кўра нотиқ ўз комбинати коммунистларнинг феолиятини кўпроқ эътиборни қаратиб, корхонанинг оғир иқтимоий аҳоли ҳақида ҳам гапириб берди. Бу муаммолар бошқа кўпгина жамоаларга, паркомларга ва бошлангич тақчилотларга ҳам тааллуқлидир, деб эслатди у. Бошқа ҳамма ишлардан ташқари ҳозир меҳнат жамоаларига «тақчиллаш муносабатлари» ҳам кириб келди: турли истеъмол моллари тақчилланмоқда, деди.

Бу соҳада ҳам партия иқтимоий адолатнинг ҳақиқий қабили» бўлиб майдонга чиқа олади, деб ҳисоблайди нотиқ. Шу тариқа парком котиби, ахтимоил, касба уюшмаларига ва бошқа жамоат тақчилотларига бирмунча ишонсизлик билдиригандек бўлди. У мавзунин давом эттириб, касба уюшмалари билан янги ўзаро муносабатларга асос солиш кераклигини, ҳеч кимнинг ўрнини босмаслигини, бироқ партия ишида мамлакатнинг иқтисодий фаворонлиги манфаатларини эътибордан четда қолдирмаслигини таъкидлаб ўтди.

Делегат умуман мамлакатдаги вазият ҳақида ҳам фикр билдирди, масалан, Олий Советнинг неча ҳафталарга чўзилган мажлисларида қўлдан-қўл қонулар яратилляпти-ю, аммо уларни бажаришга ҳеч ким шоммайпти, деб ҳисоблайди. Жаозис қолаётган жиноятчилик кучайибмоқда, кўпгина минтақаларда ахтираслар кучайибмоқда, бироқ ишларни яхшилаш учун қатъий чоралар қўйилмаяпти.

Партия ходими бошлангич тақчиллотлар жамоалардаги вазиятни барқарорлаштириш, иш ташлашларга йўл қўймаслик учун ҳамма ишни қилаётганликлариға, бу эса уларнинг хизмати эканлига алоҳида эътиборни қаратди.

н» журнали ҳақида кескин фикр билдирди. Унинг назарида, бу нашлар воқеалигимизни қоралаш билан шугулланмоқдалар, РСФСР Компартиясининг яқинда бўлиб ўтган таъсис съездиға ва шу Компартиянинг раҳбариятиға хуружлар қилмоқдалар. Одамлар ои ва ютуни юрсалар ҳам, аммо митинг-боилик қилаверишлари ва иш ташлашлари баъзи кимсаларға кўпроқ ёқадиганға ўхшайди, деди у.

Делегатнинг фикрича, аввалги таркибдаги партия Марказий Комитети ўз вазифаларини урдалай олмади. Совет Армияси ва Ҳарбий-Денгиз Флоти Бош сиёсий бошқармаси бошлигининг биринчи ўринбосари Н. И. Шляга армиядаги партиявий-сиёсий ишлар ҳақида гапирди. Жумладан, у кейинги вақтларда баъзи кишилар қўролли Кучларни мафкурадан ва сиёсатдан ажратишга даъват қилаётганлиги армия ва флот коммунистларни хавотирлиққа солаётганини таъкидлаб ўтди. Делегатнинг фикрича, бу ишларнинг ҳаммаси ўз сиёсатини ўтказиш учун жой тозаллаб олиш мақсадида қилинмоқда.

Армия сиёсатдан ажралиши мумкин эмас, деб давом этди у. Аввалгидек Қўролли Кучлардаги партиявий-сиёсий иш армия ҳамаша давлатнинг қўроли, сиёсатнинг қўроли бўлиб келди ва шундай бўлиб қолди, деган марксизм қондаға таяниш керак.

Ҳозир армияда шундай янги вазият вужудға келдики, бу вазият партиявий-сиёсий ишни тубдан қайта қуришни талаб қилади. Нотиқ янги сиёсий органларнинг асосий вазифаларини умумий тарзда тасвирлаб берди: энди улар Қўролли Кучларни ислот қилиш доирасида давлат-конституцион органларға айлантирилади ҳақида ҳарбий хизматчиларни сиёсий жиҳатдан тарбиялайдиган, мафкуравий иш билан шугулланадиган, ҳарбий математика, социология ва психология хизматлариға раҳбарлик қиладиган бўлади. Ҳарбий хизматчилар ва уларнинг оила аъзоларини иқтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш соҳасида жуда кўп иш амалга оширилиши керак. Бу ишларнинг ҳаммасини маҳаллий Совет ва партия органлари билан ҳамкорлик алоқада ҳал этиш лозим. Уй-жой ва бошқа масалалардаги ўтир муаммоларини умумий куч-ғайрат билангина ҳал қилиса бўлади.

Нотиқ матбуотда Қўролли Кучлар ҳақде тақид қилинаётганиға эътиборни қаратиб, кўп ҳолларда бу танқид асоссиз ва ўринсиз эканлини, халқнинг кўз ўнгиде армиянинг оғу-эътиборини тўхтаётганини таъкидлади. У мамлакат мудофаси муаммолариға тўғрй талиб, Сиёсий Бюро, КПСС Марказий Комитети бу масала юзасидан ҳарбийлар билан тез-тез маслаҳатлашиб туришлари кераклигини ишга қўйиб ўтди.

Генералнинг нутқидан кейин эрталабки мажлис тугади. Бироқ қайта қуришнинг энг ўткир муаммолари хусусидаги, бу ишда партиянинг ўрни ва мавқеи ҳақидаги кенг ва баъзан қизғин тус олган фикрлашувлар мажлис залидагиға эмас, балки танаффус вақтинда залининг йўлида ҳам, Съездлар саройининг иш хоналарида ҳам давом этди. Съездининг тахрир комиссияси амалий суҳбатлашиб олиш учун айна чоршаба кундаги «катта тушлик танаффус» вақтини танлаб олган эди. Партия анжуманининг яқунлоқчи хужжатларини тайёрлаш юзасидан кеча тузилган комиссиялар ишга киришди.

Кечки мажлисда раислик қилувчи И. А. Каримовнинг аввало «мажлисини олиб бориш тартиби юзасидан» ўз фикрини айтмоқчи бўлганларнинг ҳар бирига навбати билан сўз бериб, залда ўрнатилган ўн учта микрофон бўйлаб «ўтишга» тўғрй келди. «Микрофон жавазаси» тугаганидан кейин мунозаралар давом эттирилди.

Партиямиз съездеи умуман партия ва мамлакат тушиб қолган тангданган чикйи йўллариға қийинчилик билан, зўр бериб излаш даврида ўтмоқда, деди КПСС Белгород вилоят комитетининг биринчи котиби А. Ф. Пономарев. Ҳақ кескин иқтимоий вазиятни хисобға олмаслик мумкин эмас. Ҳозир пештахталар бўшаб қолган, тақчиллик авж олган, нарх-наво тез кўтарилаётган пайтда одамларнинг иқтисодий сийлишга ишонсизлиги қийин. Чуқур танглик, муқаррар фалокат билан одамларни қўрқитиш, Совет давлатининг бутун тарихини йўққа чиқариш, партияни қоралаш ўзига хос одаб бўлиб қолди.

Нотиқ қишлоқдаги жуда мураккаб вазиятға тўғрй тақид, делегатларнинг эътиборини оғу-оғват муаммолариға масалалари съездининг дастурий баёноти лойихасида, бошқа сиёсий тузилмаларнинг программаларида таъкидлаш ақс этмаганлигиға қаратиб. Унинг гаплари қадаганда, сўнгги вақтда колхозлар ва совхозларнинг моддий-техникавий жиҳатдан таъминлаш кескин даражада ёмонлашди: тех-

ника, ўғит, материалларнинг нархлари жуда қимматлашиб кетмоқда.

Аграр сиёсат масалаларида партия халқнинг ўғиллар билан давомда ортирган жонли тақрибисига таянмоғи лозим. Ҳозир оғу-оғват муаммосини ҳал қилишнинг бош йўлини — жамоат ишлаб чиқаришини мустақамлаштириш, унинг иқтисослаштириш ва марказлаштириш чўқураштирилиши, қайта ишлаш ва сақлаш базаларини барпо этишни, қишлоқни иқтимоий жиҳатдан ўзгартиришни ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ қўллаб-қувватлаш лозим.

Янги Устав лойихасида, деди вилоят комитетининг котиби, энг муҳим сиёсий қарорларни ишлаб чиқиш ва қабул этишда ҳар бир коммунистнинг иштироки эътиш ҳуқуқини расмий жиҳатдан эмас, балки амалда таъминлайдиган, партиядаги коллектив органларни чинакам самарадор қиладиган партия демократиясининг янги воситаларини асосли равишда очиб бериш лозим. Сайлаб қўйилган партия органи аъзосининг мақоми ишлаб чиқиш, партия референдуми тўғрисидаги низом ҳамда партия сиёсатини амалга ошириш учун коммунистларнинг масъулиятини тағин ҳам аниқроқ белгилаб қўйиш ана шу мақсадға эришишға қўмақлашган бўлур эди.

Киров вилояти КПСС Совет район комитетининг иккинчи котиби А. В. Шуталева мафкуравий ишларда йўл қўйилган нуқсонлар ҳақида қўйиниб гапирди. Унинг фикрича, КПСС Марказий Комитети партия феолиятининг ана шу муҳим соҳасиға раҳбарлик қилишдан ўзини четға олди. У В. А. Медведевнинг XXVIII съездеи ҳисоботи тўғрисида тақидий гапларни айтиди, партия марказий органларининг мафкуравий соҳадаги феолиятини қонирқарсиз деб топишни тақлиф қилди. Шундай улкан сиёсий, ижодий, эстетик имкониятларға эга бўла туриб идеология соҳасида ҳозирги ачинарли натижаларға эга бўлиш уятдир, деб ҳисоблайди делегат.

Нотиқ кўп миллатли мамлакатимизда у бошдан кечирган барча қийин давларда социализм мафкураси қўл келмаганлигини таъкидлади. Ҳозир ҳам мафкуравий жиҳатдан принципал ён беришға йўл қўйиш мумкин эмас ақс ҳолда биз ўзини ўзини ичдан емириб ташлаёмиз. Қандай принципларда ён бериш мумкинлигини, қандай принципларда ён бериш мутлақо мумкин эмаслигини аниқ белгилаб олиш керак.

Партия шунинг учун ҳам қайта қуришнинг олдинги сифати бўлмадики, қайта қуришни айна партиянинг ўзидан бошлаш керак эди. Бу ишда биз беш йил кечиккан эканмиз, деди делегат, эндиликда партиянинг бутун куч-ғайратини тақчиллий ислотини гойат қисқа муддатда ўтказишға қаратиш зарур.

(Давоми киккинчи бетда).

ПАРТИЯ, МАМЛАКАТ, ҚАЙТА ҚУРИШ ТАҚДИРИ ТАШВИИДА

(Давом. Боши биринчи бетда).

Жамиятимизнинг, ҳатто партиянинг бир қисми сохта мафкуравий андозаларни таъкид қилиш деган беозор баҳона билан Маркс—Энгельс—Ленин ғояларидан воз кечинга тайёр турибди. Агар классикларни социализм биноси улкан лойиҳасининг меъморларига ўхшатишдан бўлса, шунга тан олиш керакки, қурувчиларнинг, «ишбилармонларнинг» ўзлари етарли маҳоратга эга бўлмаган одамлар экан, бунда меъмورларнинг айби йўқ.

Ҳозир, деб давом этди Достонист партия ташкилотининг раҳбари, социалистик, коммунистик идеалларни ҳимоя қилишни асосий вазифалардан бири, деб биламиз. Бунинг ўрнига биз йўл қўйиб бўлмайдиган қандайдир ўйинни, социалистик мафкуранинг сифат жиҳатидан янгилаш нияти олдига унинг гоҳ ўққа, гоҳ бўёққа буриллаётганини кўрямиз.

Партияни ислоҳ қилиш нияти остида ўз ичидан билан жамият турмушидан сиқиб чиқаришмоқда. КПСС ичидан икки партия, икки мафкура пайдо бўлди, деб ҳисоблайди у. КПСС раҳбар оралигари бу ҳақда лом-мим демасди. Ҳозир Марказий Комитетнинг Сийёсий ҳисоботида ҳам, Сийёсий Бюро аъзоларининг ҳисоботларида ҳам уларнинг қимлигига аниқ баҳо берилмади. Муайян чегара борлигини, ана шу чегарадан ташқарида қилиш билан принципсизлиқ бошланишини аниқлаб етди.

Раислик қилувчи наватбод нотиққа сўз беришдан олдин сўзгадиган мунозараларнинг ёзма қисmini — залдан президиумга тўшаётган хатларни ўқиб эшитиришга қарор берди. Бу хатлар хилма-хил, лекин уларнинг ҳаммаси Сўзлар саройида бўлаётган воқеаларга эътибор билан билдирилган фикрлардир.

«Музокарада бундан кейин сўзга чиқувчилардан КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев номини мақтов бўлган тилда олмаслигини сўрайман, — деб ёзди ана шу хат муаллифларидан бири. — Бу турғунлик даврини эслатади ва делегатларга ноҳус қайғиритиш вужудга келтирилади». Зал бунга жавобан дарҳол ўз фикрини билдирди — қарсаклар янгради.

Раислик қилувчи сўзидан олиб бориш тартибига доир амалий тақдирларни ўқиб эшиттиргандан сўнг мана бундай ёзувни ҳам ўқиб берди: «Марҳамат қилиб президиумнинг иккинчи қатор ўнг томонидан энг четда доим ухлаб ўтирган аъзосини уйғотиб қўйсангиз».

Нима ҳам дердик, кулги партия анжуманига ҳалақит бермайдими: айниқса, вазият гоёт диққат-эътибор ва масъулиятга талаб қилади партия шайхона қўнига ёзиб олиш керак. Уш хатларда президиум аъзоларидан «ташвиш ўтқирмаслигини, балки нотуқларнинг галларини диққат билан тингиллаш» илтимоси қилишлари бекиз эмас. Президиумдан: «Сўзид ишнинг мамлакат ва партиянинг таъкидидан қилишнинг реал йўллари излашга йўналтириш, умумий галлар билан вақтни ўтказмаслигини» илтимоси қилинди. Яна бир илтимос: «Нотуқларнинг эътибори баландларвоз галлар, қарсак қилинишга мўлжалланган ноамалий таъкид ва ўринсиз даъватлар қўлини қаратилишини қатъий илтимос қиланман, ишнинг барча йўналишларида аниқ амалий тақдирлар мутолақа йўқлигига ҳам эътибор берилсин».

Лекин мунозарани давом эттириш керак. Деҳқончилик сийёсатда ишчиларнинг йўқлиги, энг мақбул даражада ривожланган воз кечилганлиги ва шундан кейинги оғишлар ва хатолар қилишнинг янчиб ўтди — Тула вилоятидаги Ленин номи колхоз-нашчлик заводи раиси, «Новомосковское» агропосаот бирлашмасининг раиси В. А. Стародубов кийлоқ ҳўжалигидаги ишларнинг аҳволини ана шундай баҳолади.

Кийлоқда ишлаб қичариш мўносабатларини тубдан қайта қуриш — керакки иш. Бу ҳозирги пайтда озиқ-овқат ресурсларини кескин қўлайтиришнинг бош омилдир. Аммо биз ҳўжалик юртишининг қандай шакллари жорий этмайлик, технология билан жиҳозланиш паст бўлган, қишлоқнинг иктымий соҳаси ўз ҳўлига ташлаб қўйилган шайхонада бунинг нафи тегмайди.

Маълумки, Ленин қишлоқдаги энг кўп сонли табақа сифатида ўрта ҳўл деҳқонларга таянган эди. Ҳозир қимга таянмишмоқда? Колхоз-совхоз деҳқонлари ўзларига таянлаётганини сезишмайпти. Бу фақат ресурслар қичиб ташланиш, капитал маблағлар қамайтирилганлигидан эмас. Колхозлар ва совхозларни тағ-томирлашга байрон қилиб ташлашга қатъий билан даъват етгаётган айрим назарб-чиларга таъна қилса бўлади. Шунинг учун ҳам деҳқонлар агар сийёсатда ўзлари асосий куч эканлигини ҳис қилмаётдилар.

Янги, нарх-наво эса қимматлашмоқда. Деҳқонларнинг сийёсатда таловчилик бозори — шайхона бозор деган сўзлар янграганлиги тасодиф эмас. Деҳқон оғизда эмас, балки амалда ҳўрмат қилишни ва ёрдам беришни талаб қилишга ҳақлидир. Бу ҳўлдан чиққиннинг бирдан бир йўли — шаҳар билан қишлоқнинг бирлигидир. Қишлоқда замонавий ишлаб қичаришнинг барпо этиш, қайта ишловчи санаятчи қишлоқ ҳўжалик маҳсулотлари етиштирилган жойларга қичилатириш, халқ учун моллар ишлаб қичараётган корхоналарни қишлоққа қичилатириш зарур.

Ишончим комилки, деб таъкидлади пировардида нотиқ, коммунистлар партияси асосий куч бўлиб келди ва ҳозир ҳам шундай бўлиб қолмоқда. Янгилашган, ҳар қандай оғишлар ва иккилашларни бартараф этиб, меҳнатхал халқ мафкураларини ўз фаолиятига асос қилиб олган партия ана шундай куч бўлиб қолаверди.

Мамлакатда ва партияда вазият танг бўлиб қолмоқда, деди минбардан ёқутонлик делегат А. А. Попов. Социализм галабаларини қўлдан бериб қўйдиган реал ҳавф пайдо бўлди, жамиятда сийёсий, иқтисодий ва ижтимоий кескилик қўчаймоқда. Бу хатлари вазиятдан қандай чиқиш мумкинлиги ҳозирча равшан эмас. Бу эса жамиятда сийёсий бекарорликка, аҳоли қўчилиги турмуш даражасининг пастайишга олиб келмоқда. Одамлар КПСС Марказий Комитети ва ҳўкуматдан меҳнат интизоми ва тартибни мўстаҳкамлашга доир реал амалий ҳаракатларни қўластариб қарашди. Капитал маблағ сарфлашни талаб қилимайдиган, аммо жуда катта самара келтирадиган қўнун ҳўжжатарлар маъму-си зарур.

Ҳозирги мураккаб вазият, деб давом этди КПСС Сўнгар район комитетининг биринчи котиби, ижтимоий ва бузилган, социализм ва коммунизм идеаллари, синфий ёндашув, ахлоқийлик негизлари емирлашган, ёлпасиз тартибсизликлар, ва жиноятчилик қўлайиб бораётган, миллий ва миллатлараро низола қўчайиб бораётган шайхонада вужудга келмоқда. Бундай вазият социализмга қарши қўйлаётган ва КПССнинг етакчиликларини, бўнаштиришни ҳўлайдиган одамларгагина маъқул бўлади. Визда қайта қуришнинг боришига чинакам татсиб қўрастишга тайёр турган сийёсий куч борми? Ҳа, бор, деб жавоб қилди нотиқ, бу янгилашган КПСС. Лекин ҳозирги сийёсий раҳбарият партиянинг етакчиликлари, қўнунлиқ ҳаётида унинг обрўсини ошириш ўрнига КПССни аста-секин олди ижтимоий-сийёсий ташкилотга айлантириш учун ҳамма ишни қилмоқда. Буларнинг ҳаммаси жамиятнинг сийёсий ва иқтисодий структураларини бузиб ташлаш шайхонада рўй бермоқда. Аммо ҳозирги пайтда КПСС мамлакатдаги барча демократик ҳаракатларни бирлаштирувчи ягона ижтимоий кучдир.

Нотиқ дастурий баёнотга КПСС жамиятининг етакчи кучидир, деб ёзиб қўйишга ва айни вақтда ана шу ҳўжжатдан КПСС сийёсий етакчиликлари бошқа жамоя тўзилмавлари билан эркин мўсабақда ҳимоя қилади, деган қўндаги қичариб ташлашни тақдир қилди. Литва Компартияси (КПСС) Марказий Комитетининг биринчи котиби М. М. Бурович Литваннинг сийёсатдаги делегацияси ақрамаки миллатчи қўчаларга қарши турган ҳамда жумҳуриятда КПСС таркибига кирувчи коммунистик партияни сақлаб қолган ва қурашда жипслаган коммунистлар ордиянинг вақили эканлигини айтиб, Литва фақат тенг ҳўқуқли совет социалистик давлатларининг янгилашган федерацияси таркибидангина чинакам мўстақилликка ва суверенитетга эга бўлишини алоҳида таъкидлади.

Нотиқнинг фикрича, Литвадаги коммунистик ҳаракатнинг ақралиб кетишидан мўхим ҳўсалар чичариб олиш лозим: натижада коммунистларнинг оммага татсири анча бўшади, СССРдан қичиш йўлга ўтган ва ҳўкимият устига қичиб олган Советларга қарши миллатчи қўчалар бундан фойдаланиб қўлдирлар; жумҳурият коммунистлари бир қисмининг ғойий ва ташкилий жиҳатдан КПССдан ақралиш Литваннинг қайта тўзилган Компартиясини боши берк қўчага олиб борди; жумҳуриятда аслида қайта қуриш тўхтаб қолди.

Литваннинг фикрича, ҳозирча ана шу жараёнга бошчилик қилишга қўдир бўлган амалдаги бирдан-бир сийёсий куч Компартиядир. Аммо ана шу мўшук муаммонини ҳал этишга партияда жуда жўн ёндашув устуни бўлиб турибди. Жипслаган фақат шойрлар ва давлатларнинг ўзигагина эмас. Бу бирлик устига, оғизда биз бирликка даъват этиб, амалда эса бир-биримизнинг галимизга қўлоқ солишни ҳам ўрганиб олганимиз йўқ. РСФСР Компартиясининг таъсис сийёсати шўни қўради.

Вазиятга ёш коммунистнигоҳи билан баҳо бериб, нисбатан қўчиш ва маънавий қатагон, миллатчилик ҳўружларини авж олдириш йўлидан бошлаб бормоқда, деди.

Жумҳуриятда жиноятчилик қўчайиб бормоқда, аҳоли муайян тоифаларнинг ижтимоий ҳамоясизлиги тобора қўчаймоқда. Жумҳуриятнинг иқтисодий ва сийёсий фалокат ёқасига келтириб қўйган Литва раҳбарларининг сийёсати деҳқонларнинг кенг табақаларининг, йирик санаот корхоналарини, йирик шайхона, шунингдек эи-лилар ва дин арбобларини бир қисмининг норозилигига сабаб бўлди. Жумҳурият ҳозирги раҳбарияти иштей-фотга қичишни талаб қилиш тобора очик айтилмоқда, деди делегат.

Биринчи котибининг галларига қараганда, ҳозирги вақтда СССРда жумҳуриятнинг реал қичишга эришишга қўдир бўлган ягона сийёсий куч эди йўқ. Шу билан бир вақтда у Литва коммунистлар жумҳуриятда СССР Конституциясини ва Литва ССР Конституциясини, шунингдек Совет ҳўкимияти муассасаларини ишнинг тиклаш юзасидан СССР Президенти ва мамлакат ҳўкумати тағин ҳам қатъийроқ қораларни қўрашди, деб таъкидлади.

СССР халқ таълими давлат комитетининг раиси Г. А. Ягодин, ўзини қийнаб келмаётган саволни берди: нега энди халққа яшаш учун мақбул шароит яратилиш, турмуш кечирish, меҳнат қилиш, мамлакат билан фахрланиш имкониятини вужудга келтириш учун партиямизга етмиш йил ҳам қийин қилмади?

Бу савол бизни ана тарихга мўражаб еттишга мажбур қилади, нега энди кўп одамлар кўп тартибликнинг юзаси қичиш партиянинг ҳозирги қўнда мақбул бўлишининг аломати деб билимоқда, деб ўзимиздан сўрашга мажбур қилади. Бир дақиқа фараз қилайлик, зал ахлига мўражаб қилиб қўйиб, Октябрьдан кейин ҳўкимият тегасига келган бошчиликлар коалицияси тўзиб кетмади дейлик, ана шундай шароитда деҳқонларни йўқ қилиб юбориш, 30-йиллардаги қаранглар даврида партиянинг етук арбобларини қичиб ташлаш мумкин бўлар эдим? Худди — ўша яқма мафкуранинг ҳўкимияти, деб ўқитди нотиқ, бизни шундай вазиятга гириштор эдикки, биз аслида сийёсатдан четга қичиб қўлдик ва партия оммаси билан иш билан, унга таяниш имкониятидан маҳрум бўлдик.

Делегат янги Ўстав лойиҳасида баён етилган қўнда, яъни демократик центризм партия қурилишининг принциплари деб мўстаҳкамлаб қўйилишини таъкид қилди. Биз одамлар, қайта қуришнинг мураккаб масалаларини тейроқ ҳал этиш учун марказизмни бирор янги қўрастасига таяниш ҳақидаги ҳозир тез-тез айтилаётган илтижолар ва истаклар қардан пайдо бўлар эди. Шу муносабат билан нотиқ партия Марказий Комитетини қўйи ташкилотларда мўқобил асосда, қўталарга қўра сайлаш тўғрисида Ўставга муайян қўндаги ёзиб қўйишнинг тақдир қилди.

Программани баёнотга келганда шўни айтиш керакки, бу баёнот, нотиқнинг фикрича, халқнинг озу-умидларини акс эттириши керак. Бунинг моҳияти шундаки, иқтисодий қайта қуриш, жамиятнинг ижодий қўчалари, омилдорлик ва ташаббусни кенг қанот ёндириб, биз маориф ва маданиятга диққат-эътиборни кескин оширишимиз керак, деди у.

Сўзда рўйхатга олинган «Ёш коммунистлар» гуруҳи номидан шу гуруҳ бошлиғи В. П. Гуселтов сўзга қўйди. Жамият ва партияда демократиялашга ўтиш даври қўзғилиб кетмоқда. Бу давр амалий эмас, балки бўзғунчилик тўсили олоқда. Шу боисдан ҳам мен ташвишга тўшмоқдам, деди у. Бу ҳўлда тўз иқтисодиётга ўзгаришлар, ҳаётнинг ижтимоий муаммоларини ҳал этишга устунилик берилиши керак. Миллий тўтувчилик, турли сийёсий қўчаларнинг жипслаганига эришиш зарур.

Делегатнинг фикрича, ҳозирча ана шу жараёнга бошчилик қилишга қўдир бўлган амалдаги бирдан-бир сийёсий куч Компартиядир. Аммо ана шу мўшук муаммонини ҳал этишга партияда жуда жўн ёндашув устуни бўлиб турибди. Жипслаган фақат шойрлар ва давлатларнинг ўзигагина эмас. Бу бирлик устига, оғизда биз бирликка даъват этиб, амалда эса бир-биримизнинг галимизга қўлоқ солишни ҳам ўрганиб олганимиз йўқ. РСФСР Компартиясининг таъсис сийёсати шўни қўради.

Вазиятга ёш коммунистнигоҳи билан баҳо бериб, нисбатан қўчиш ва маънавий қатагон, миллатчилик ҳўружларини авж олдириш йўлидан бошлаб бормоқда, деди.

Жумҳуриятда жиноятчилик қўчайиб бормоқда, аҳоли муайян тоифаларнинг ижтимоий ҳамоясизлиги тобора қўчаймоқда. Жумҳуриятнинг иқтисодий ва сийёсий фалокат ёқасига келтириб қўйган Литва раҳбарларининг сийёсати деҳқонларнинг кенг табақаларининг, йирик санаот корхоналарини, йирик шайхона, шунингдек эи-лилар ва дин арбобларини бир қисмининг норозилигига сабаб бўлди. Жумҳурият ҳозирги раҳбарияти иштей-фотга қичишни талаб қилиш тобора очик айтилмоқда, деди делегат.

Партиямизнинг келажакда қандай бўлиши, деб ўйлаб қолсан киши, деб таъкидлади нотиқ. Свердловск вилояти мисолида у партияга қабул қилиб бораётганини, партиядан қичиб кетаятганлар эса қўлайиб бораётганини кўради. Бу ёшларнинг партияга бўлган ишончи йўқлиб бораётганини кўрашдан хавфли тенденция ифодасидир.

Ёшлар назарида ҳақиқатан ҳам янгилашган партия қандай бўлиши керак? Жўмладан, бу шундай партия бўлиши керакки, унинг бош вазифаси — одамларни мафкуравий гиҳванлиқ билан тағитиб қўймай, аниқ равшан сийёсий ва ижтимоий вазифаларини ҳал этишга ўзини сафарбар еттишдан иборат; бу ёшларнинг амалда сийёсий фаолиятга қўйишга ёрдам беришдан партия бўлиши керак; бу унинг мақсадлари ва вазифаларини эътибор етатишдан, ўзини партиянинг тенг ҳўқуқли аъзоси деб ҳис қилишдан жамиятнинг ҳар қандай аъзоси учун очик бўлган партия бўлиши керак; бу фикрлар ва қарашларнинг хилма-хиллиги табиий ҳўл бўлган партия бўлиши керак; бу ўз келажакдан ташвишланган партия бўлиши керак, бу эса ёшлар масаласидаги оғиш сийёсатда ўз ифодасини топиши керак.

Нотиқ ёшлар гуруҳи номидан турли оқимлар намоёндаларига ва платформаларга мўражаб этиб, уларни ақл-идрок билан ва ўзоқни қўзғаб иш тутишга, тўз ўзгаришларнинг зарурлигини ўқиб олишга, «бошларча сўйлик касалига» барҳам беришга ва ўз фаолиятларига таъкид нуктан-назардан қарашга даъват этди.

Тархнин, социализмни, Совет давлатчилигини, бутун турмушмишнинг қайта идрок этишнинг коммунистлар, совет кишиларнинг неча-неча авлодларини озу қилган эдилар, ноҳот бу рўббга қичди, деб таъкидлади Озарбайжон Компартиясини Марказий Комитетининг биринчи котиби, жумҳурият Президенти А. Н. Мўталибов. Биз эркинроқ, бағри кенроқ, тикизироқ бўлиб қолдик. Бу чин ҳақиқат. Аммо бошқа ҳақиқат ҳам бор. Қайта қуришнинг беш йили мобайнида биз кўпроқ қуришдан қўра бузиш билан банд бўлдик. Шундай экан, биз бунафақат апрель ўзгаришига жазм этган КПСС ва унинг раҳбарларини айбалашдан бошқа иложимиз йўқ, деди у.

Қайта қуриш нима мақсадда бошлангани ва у кенг ишлаб қичилган режаси рўббга қичарила бошлаганини тушуниш мумкин, деб сўзини давом эттирди нотиқ, чунки вақт кам эди. Қайта қуриш ҳозир ҳам наватбадги хатоларга қарай қўлаб қўлаб олади, илмий жиҳатдан асосланган концепциядан маҳрум экан, демек жамият яна йўлдан қалиб кетиши мумкин. Нотиқ қўйидаги саволни берди: шиддат билан келажатга вужудга келтириб қўйиш керакми олиб келди ва қайда олиб келтириш? Шу ҳақда бафуржа ўйлаб қўриш вақти келмадимикми?

Нотиқ КПСС Марказий Комитетининг ҳисобот матрузасини кескин аниққиб юборди. Унинг фикрича, доқдада кўпроқ ўтиш ҳақида гапирилган. Мамлакат ораниб қутган ҳўжжатда асосий масалалар, яъни иқтисодий, сийёсий муаммоларнинг, миллатларнинг, фокларнинг бош бериб қўрасидан қандай қилиб қичиш лозимлиги қўрастиб берилган.

Делегатнинг назарида, қайта қуриш меъморияри билан партия оммаси ўрта-сўзга йўқ бўлмайдиган узуллик пайдо бўлди. Юқоридагилар ҳал қилди, қўйидагилар рози бўлди қайидаги эски ақидани ишлаб қичиш, бутун партиянинг, партия дастлабки бўғинининг ишга айланиши. Сийёсий ош-говурда қўйишча жамоя-фирқининг самараси деб тақдим етлаётган олти сўз устуни бўлаверди. Нотиқнинг фикрича, Марказий Комитет ва Сийёсий Бюро ишнинг услуби ва усуллари жамиятнинг ўзгариб бораётган турмуш шароитларига монанд бўлмади. Марказий Комитетнинг иқтисодий соҳасидаги фаолияти эса қонқарай эмас.

Сўз партиянинг келажак ва унинг жамиятдаги ўрнига ўз мўсабабини илтижолар билан қўйишга қўдир бўлди. Шайриқ Турподаги бир қанча мамлакатларга неча ўн йиллардан бери ҳўқуқли қилиб келган ижтимоий-сийёсий системалар ниқирозга учради. 1917 йилнинг Октябрда қилинган ишнинг таъкидига нуктан назардан аниқлаб етиш тўлқини қўчайиб борапти.

Социалистик йўлни танлаб олиш гоёси мамлакат аҳолиси ўртасида ўзининг жойига қўйишга йўқота бошлади. Бу гоё одамларнинг билимдорлигидан ва жипслаганидан гоё бўлмай қолди. Ҳўкумат вақилининг фикрича, худди ана шу партиядаги тангликнинг асосий сабабидир.

Сўнгги вақтда ақидаларини бузиб ташлашгагина эмас, балки бирор бир амалий иш қилиш, қандайдир ижодий ҳўсаларга келишга олга қараб оидмлашга мўсабақ бўлишимиз? Делегатнинг фикрича, айрим жуда мўхим ҳўсаларни қайд этиш имконияти бор. Дастурий ҳўжжатарларни ишлаб қичишда ана шу ҳўсаларга таяниш мумкин.

Биринчиси шўки, социалистик йўлни танлаб олиш тақдирини бир мамлакатда ёки ҳатто бир неча мамлакатда содир бўлаётган жараёнлар билан боғлаб бўлмайди. Иккинчидан, социализм ва социалистик эъзу-ният тақдирини бунинг бирор бир модели билан боғлаш ҳам жойиз бўлмайди. Бир моделининг мағлуб бўлиши, емирлишнинг социалистик йўлни танлаб олиш гоёси ва принципларининг таназузга учрашини билдирмайди. Даровке, тажриба шўни қўрадики, иқтисодий ялписига давлат иштироғи олишга, бозорнинг аҳамиятини рад этишга асосланган модель юксак иқтисодий ва ижтимоий самаралар беришга қўдир эмас.

Биз қўйишча «бошқачароқ» социализм қўрибмиз, энди эса бўлачак, яъни инсонлар, демократик социализм бунёд этамиз деб гапиримиз, деб ўқитди бош министр ўринбосари. Шўни ақол тасаввур этиш керакки, биз социализм қўриганимиз йўқ ва социалистик жамият шайхонада яшатаганимиз йўқ.

Нутда партия олдига турган вазифа ана шу ҳўсалар билан боғланди: социализмни қўриш ишига бошчилик қилиш, социалистик гоёни жамиятда фўнорлар барқарорлигига эришишнинг омилга айлантириш керак. Бунинг учун партиянинг ўзини ҳозирги даврниқ қўришга ўзгаришлар демократия эмас. Бу аввало ҳўқуқнинг ёки Ўставга даҳадор дастурдирки, биринчи жиҳатдан у халқнинг амалдаги ҳўкимиятини таъинлайди, иккинчи томондан эса ҳар қил авалинчилар билан янги авалинчилар халқ номидан ҳўкимлик қилишларига йўқ қўймади. Соҳта деярлар ва шорлар билан ром етгаётган бўлса билан ҳам, лекин кейинчалик ана шу гоёлар ва шорларнинг тасдиқланмайлари.

Агар КПСС ақидаликни сақлаб қолсанга, мамлакат коммунистлари таъсирчан, сийёсий куч бўла олади, деб ўқитди нотиқ. Айни вақтда партия ташкили янгилашганга эмас, гоёнинг жиҳатдан ҳам ягона бўлиши керак. Ҳозир партияга аъзо бўла туриб айни вақтда уни қўрашдан ва ҳатто унинг идеалларига қўйишмаслик раси бўлиб қолди, ахир. Бу ахлоқсизлик, деб таъкидлади нотиқ. Коммунистлар партияни заифлаштирмасдан, уни мўстаҳкамлайдиган фикрлар хилма-хиллиги тарафдорлар. Коммунистлар баҳсдада ҳақиқат рўббга қичишининг тарафдорларидир. Аммо улар партияни ичидан ақралиб ташлашга қарата қўнорувчилик ишга қаршидирлар.

Нутда КПСС Марказий Комитетининг ишига таъкид бош берилди. Истикболни ҳис этиш ва дозлар ишлашга қўнсонлар бўлди, деб таъкидлади нотиқ. Агар Марказий Комитет олдиндан таъкидлик ва сийёсий қоралар қўраганда Литвадаги ва партиядаги қўнғина жараёнларни зарур ўзганга йўналтириш мумкин бўлар эди. Нотиқнинг фикрича, вазият назоратдан қичиб юборилди. Бу эса ақралувчиларга вазиятни ва умуман жумҳуриятдаги партияни бузғунчилик ўзигагина бориб юборишга имкон берди. Илдан ишламаслигини сақлаб қолган бир шундаки, қарорлар қабул қилиш шайхонада ҳамма нарса бош секретарга бориб тақалди, деб ўқитди Литва Компартиясини Марказий Комитетининг секретарлари билан.

Нотиқ қарорлар қабул қилишда КПСС Марказий Комитетини қўнларининг, шунингдек Марказий Комитет бўлимлиларининг масъулиятини тубдан оширишни тақдир қилди. Унинг фикрича, Марказий Комитет аппаратида тўсатдан юзасига қичидаган воқеаларнинг олдиндан фараз қилишдан гуруҳ тузиш лозим.

СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, СССР Министрлар Советининг Иқтисодий ислоҳот комиссияси раиси Л. И. Абалкин ўз нутқини партиянинг гоёий-назарий пойдеворини янгилаш муаммоларига бағишлади.

ХИХ партия конференциясиндан кейин ўтган икки йил мобайнида мамлакатда чуқур сурункали тангликка тушиб қолди. Шайриқ Турподаги бир қанча мамлакатларга неча ўн йиллардан бери ҳўқуқли қилиб келган ижтимоий-сийёсий системалар ниқирозга учради. 1917 йилнинг Октябрда қилинган ишнинг таъкидига нуктан назардан аниқлаб етиш тўлқини қўчайиб борапти.

Социалистик йўлни танлаб олиш гоёси мамлакат аҳолиси ўртасида ўзининг жойига қўйишга йўқота бошлади. Бу гоё одамларнинг билимдорлигидан ва жипслаганидан гоё бўлмай қолди. Ҳўкумат вақилининг фикрича, худди ана шу партиядаги тангликнинг асосий сабабидир.

Сўнгги вақтда ақидаларини бузиб ташлашгагина эмас, балки бирор бир амалий иш қилиш, қандайдир ижодий ҳўсаларга келишга олга қараб оидмлашга мўсабақ бўлишимиз? Делегатнинг фикрича, айрим жуда мўхим ҳўсаларни қайд этиш имконияти бор. Дастурий ҳўжжатарларни ишлаб қичишда ана шу ҳўсаларга таяниш мумкин.

Биринчиси шўки, социалистик йўлни танлаб олиш тақдирини бир мамлакатда ёки ҳатто бир неча мамлакатда содир бўлаётган жараёнлар билан боғлаб бўлмайди. Иккинчидан, социализм ва социалистик эъзу-ният тақдирини бунинг бирор бир модели билан боғлаш ҳам жойиз бўлмайди. Бир моделининг мағлуб бўлиши, емирлишнинг социалистик йўлни танлаб олиш гоёси ва принципларининг таназузга учрашини билдирмайди. Даровке, тажриба шўни қўрадики, иқтисодий ялписига давлат иштироғи олишга, бозорнинг аҳамиятини рад этишга асосланган модель юксак иқтисодий ва ижтимоий самаралар беришга қўдир эмас.

Биз қўйишча «бошқачароқ» социализм қўрибмиз, энди эса бўлачак, яъни инсонлар, демократик социализм бунёд этамиз деб гапиримиз, деб ўқитди бош министр ўринбосари. Шўни ақол тасаввур этиш керакки, биз социализм қўриганимиз йўқ ва социалистик жамият шайхонада яшатаганимиз йўқ.

Нутда партия олдига турган вазифа ана шу ҳўсалар билан боғланди: социализмни қўриш ишига бошчилик қилиш, социалистик гоёни жамиятда фўнорлар барқарорлигига эришишнинг омилга айлантириш керак. Бунинг учун партиянинг ўзини ҳозирги даврниқ қўришга ўзгаришлар демократия эмас. Бу аввало ҳўқуқнинг ёки Ўставга даҳадор дастурдирки, биринчи жиҳатдан у халқнинг амалдаги ҳўкимиятини таъинлайди, иккинчи томондан эса ҳар қил авалинчилар билан янги авалинчилар халқ номидан ҳўкимлик қилишларига йўқ қўймади. Соҳта деярлар ва шорлар билан ром етгаётган бўлса билан ҳам, лекин кейинчалик ана шу гоёлар ва шорларнинг тасдиқланмайлари.

Агар КПСС ақидаликни сақлаб қолсанга, мамлакат коммунистлари таъсирчан, сийёсий куч бўла олади, деб ўқитди нотиқ. Айни вақтда партия ташкили янгилашганга эмас, гоёнинг жиҳатдан ҳам ягона бўлиши керак. Ҳозир партияга аъзо бўла туриб айни вақтда уни қўрашдан ва ҳатто унинг идеалларига қўйишмаслик раси бўлиб қолди, ахир. Бу ахлоқсизлик, деб таъкидлади нотиқ. Коммунистлар партияни заифлаштирмасдан, уни мўстаҳкамлайдиган фикрлар хилма-хиллиги тарафдорлар. Коммунистлар баҳсдада ҳақиқат рўббга қичишининг тарафдорларидир. Аммо улар партияни ичидан ақралиб ташлашга қарата қўнорувчилик ишга қаршидирлар.

Нутда КПСС Марказий Комитетининг ишига таъкид бош берилди. Истикболни ҳис эти

